

Бенюк Богдан-Гордій Богданович,
аспірант кафедри організації театральної справи
імені І. Д. Безгіна. Київський національний
університет театру, кіно і телебачення імені
І. К. Карпенка-Карого, Київ, Україна

Bogdan-Gordii Beniuk,
Postgraduate student of the Theatricals
Organization after named I. D. Bezgin
Department. I. K. Karpenko-Karyi Kyiv
National University of Theatre, Cinema
and Television, Kyiv, Ukraine

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У ЧАСИ СУСПІЛЬНИХ КРИЗ: КРЕАТИВНІСТЬ І НОВАТОРСТВО ЯК ШЛЯХ РОЗВИТКУ

Анотація. *Мета статті* – дослідження феномену актуалізації мистецтва театру у періоди суспільних викликів і незгод та виявлення інноваційних підходів і методів, які застосовують театральні продюсери й режисери, щоб вирішити нагальні проблеми театрального мистецтва задля його розвитку, на прикладі українського театру з часів відновлення незалежності, себто за останні три десятиліття. У статті застосовано *методологію* аналітичного, описового, порівняльного дослідження. Використано дедуктивний підхід, який дає змогу окреслити основну ідею і серед багатства мистецтва українського театру обрати ті приклади, що найбільш яскраво та показово її демонструють. *Наукова новизна* дослідження полягає у відстеженні зв'язку між суспільно-культурними кризами та сплеском театрального мистецтва як відгуку на проблеми доби; у дослідженні знакових для історії розвитку українського театру проєктів, інноваційні підходи яких стали запорукою успішності та культурної значимості. **Висновки.** Зазначено, що театральне мистецтво є одним із найбільш чутливо пов'язаних із спільнотою, яка об'єднується, зорганізовується в часи внутрішніх і зовнішніх викликів. Театральне мистецтво віддзеркалює проблеми спільноти, розмірковує над ними та підштовхує до пошуку адекватних рішень, об'єднує довкола спільних ідей і цінностей. Театральне мистецтво, особливо в часи соціокультурних криз, має бути гнучким, креативним, інноваційним, готовим реагувати на потреби часу, адже, як показує досвід, це прокладає шлях до розвитку.

Ключові слова: інноваційні підходи у мистецтві театру, сучасний театр, онлайн-театр, соціальна природа мистецтва, мистецтво і війна.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Мистецтво і соціальні кризи, війни, революції – явища за своєю сутністю непокінченні, навіть протилежні. Мистецтво – про творення, війни – про руйнацію. Проте, як показують історія і досвід сучасного проживання цілої низки суспільних катаклізмів, пов'язаних із глобалізацією, пандемією, війною, яка по суті є світовою і лише не називається такою, мистецтво набуває нової сили, поштовху для розвитку і процвітан-

ня на тлі суспільних викликів. Прикладів цьому можна знайти чимало у не такій вже далекій від нас історії культури та мистецтва ХХ століття. На початку цього буремного періоду, коли у Європі вирували І та II Світові війни, європейське мистецтво «вибухнуло» багатоманіттю модерністських напрямів у театрі, кіно, літературі, малярстві. Світова культура збагатилася плеядою митців, шкіл, напрямів – фовізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм, супрематизм, абстракціонізм, – які й досі

бентежать, зачаровують, збурюють глядача. Непопулярні в «гасетівському» розумінні мистецькі напрями, автори та твори врешті увійшли в історію, здобувши визнання та значимість всупереч соціоісторичним та соціокультурним перепонам. В українському мистецтві цього ж періоду спостерігаємо таке саме піднесення. До прикладу, в театральному мистецтві розгортається феномен театру «Березіль» – проекту, який об'єднав довкола себе не лише режисерів та акторів, а й художників, письменників, музикантів – найталановитіших і найвідважніших, які творили «на барикадах», музи яких не мовчали від гуркоту гармат. Попри революції та суспільну кризу, українське мистецтво початку ХХ століття активно розвивалося, і лише сталінські розстріли, фізичне знищення змогли цей рух спинити. Подібний феномен піднесення мистецтва та тлі суспільних незгод спостерігаємо на межі ХХ–ХХІ століть. Упродовж останніх трьох десятиліть театральне мистецтво України зазнавало періодів злетів і затишшя. Якими були ці злети, в яких форматах знаходили своє виявлення, в чому полягає їх цінність з точки зору розвитку театального мистецтва в Україні, які інноваційні підходи сприяли піднесенню театру – такі питання розглянемо в цьому дослідженні.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій.

Дослідження розвитку українського театру від часів відновлення незалежності було і залишається предметом інтересу та дослідження цілої низки українських театральних критиків і театрознавців. Феномен творчості А. Жолдака, В. Малахова, І. Уривського, Д. Петросяна вивчають Л. Брюховецька, Н. Корнієнко, В. Жижера. Сучасні театральні постановки у своїх статтях аналізують С. Васильєв, О. Вергеліс, О. Мигашко, Г. Шерман, О. Стельмашевська та інші сучасні театральні критики. Інноваційні підходи та методи творчості у мистецтві театру досліджують О. Кундеревич, Ю. Трач, К. Юдова-Романова. У часи повномасштабного вторгнення росії в Україну, коли тема відображення війни, суспільного спротиву та національного єднання стала особливо актуальною, більш загально у культурно-мистецькому контексті про особливості розвитку мистецтва, і театального мистецтва зокрема, розмірковують у своїх працях С. Стоян, Б. Струтинський, В. Котенок.

Мета статті – дослідити, як театральне мистецтво розвивається в періоди суспільних криз, впроваджуючи новаторські ідеї та підходи, інноваційні технології, ідучи на конфронтацію

з усталеним, і при цьому здобуває мистецьке та суспільне визнання.

Виклад основного матеріалу. Руйнація радянської імперії для українського мистецтва відкрила світ свободи ідей та свободи творення. Літературні, малярські, театральні та інші мистецькі проекти широко розгорнулися в 1990-х. Як зазначав С. Васильєв,

кінець радянської епохи дивним чином збігся із нетривалим, на жаль, розквітом українського театру... У неспростовно регламентовану цензурну систему ідей, назв і форм вони привнесли вірус непослуху та свободи. Насамперед, принципово розширились репертуарний і жанровий діапазони театру. На сцені стали грати п'єси, які досі традиційно знаходилися під забороною: спочатку помірковано критичні стосовно радянської системи твори сучасних драматургів, згодом – західну абсурдистську драму, колізії якої дедалі частіше сприймалися як алегоричне відображення тутешнього побуту та звичаїв, далі – національну модерністську літературу, що її радянські ідеологи таврували як «буржуазну та ідейно шкідливу» (Васильєв, 2014, с. 50).

Перші кроки у формуванні нового, сучасного театру в Україні у пострадянську епоху здійснював «революціонер» модерністського штибу Андрій Жолдак. Як фовісти з футуристами на початку ХХ століття закликали руйнувати традиційні підходи і методи в мистецтві, творити нове, так і молодий український режисер Жолдак у 90-х роках ХХ століття став викликом для пострадянського театру, зчинив бурю і спротив серед колег театралів і тематикою, і формою, й інтерпретацією, і методами роботи з акторами, і застосовуваними підходами до роботи із літературним матеріалом. Починаючи від першої своєї постановки у 1989 році «Момент» за новелами В. Винниченка і завершуючи останньою, створеною в Україні у 2008 році «Ленін Love. Сталін Love» за романом В. Барки «Жовтий князь», режисер кожною виставою засвідчував свою роль новатора-першопроходця, борця із традиціями, впроваджувача «нового». Нові прочитання відомих класичних текстів, як у виставі «Швейк», поставленій як інтерпретація роману Я. Гашека «Пригоди бравого вояка Швейка»; несподівані, уривчасті, неординарні інтерпретації художніх образів, як у «Не боюся сірого вовка» за п'єсою «Хто боїться Вірджинії Вульф?» Едварда Олбі; поєднання в межах одного спектаклю різних жан-

рів; перші застосування відеозображень у театральних постановках; впровадження технічних інновацій, небачених у ті часи на українських сценічних майданчиках, які давали можливість «створювати» на сцені дощ чи сніг; перші спроби виводити театральні вистави за межі сценічних майданчиків, створення вуличних вистав; експериментування з роллю і значенням актора в сценічному дійстві. Андрій Жолдак революційно, у супроводі нищівної пострадянської критики, запроваджував в українському театрі світові набутки театального мистецтва, втрачені впродовж десятиліть радянської окупації, задіював тенденції постмодерного театру у вітчизняний мистецький простір. Шок, епатаж, скандальність супроводжували усі постановки режисера в Україні. Неллі Корнієнко називає Жолдака «містифікатором», який «відкидаючи культуру класичних кодів, <...> переконує себе (і намагається переконати нас), що вписаність саме в таку театральну мову забезпечить його театрові майбутній класичний статус» (Корнієнко, 2002, с. 36). Для українського глядача це було болісно, травматично, неприємно, але так необхідно для збагачення уявлень про можливості сценічного мистецтва. А. Жолдак фактично здійснював таку важливу і необхідну боротьбу із «совком» за відродження і виживання українського театру, з одного боку, а з іншого – за його оновлення, осучаснення, за нагоду стати в авангарді світового театального мистецтва. Завдяки його проєкту театральної компанії, яка була першою в Україні, вже наприкінці 1990-х з'явилася ціла низка комерційних театральних проєктів, кількість яких упродовж наступних десятиліть безупинно зростала. На думку С. Васильєва «Жолдак вчинив для летаргійної української ситуації просто революційно, заснувавши антрепризу і запросивши до неї справді найпопулярніших акторів...» (Васильєв, 2014, с. 54). Адже це переорієнтовувало конкуренцію на театальному ринку з суто кількісних показників (боротьби за глядача) на якісні (художню вартість постановок). Відтак «змагання» отримали шанс перейти від формальних – у новаціях та експериментаторстві, до сутнісних – у майстерності та професіоналізмі.

Суспільна глобальна криза, пов'язана із пандемією Covid-19, дуже боляче «вдариває» по всій соціокультурній сфері й по театальному мистецтву зокрема. Через задіяні обмеження театри змушені були припинити свою роботу і паралельно шукати шлях для свого виживання – виходити за межі

усталених сценічних форматів. Труднощі, пов'язані із впровадженням обмежень і нововведень у глобальному житті суспільства, спричинилися до пошуку альтернативних шляхів досягнення мети та хвилі креативних, і, часом, вкрай доречних, новаторських проєктів, які відкривали нові перспективи для мистецтва театру. Якими були нові підходи, що мали, з одного боку, зберегти сутність театру як культурно-мистецького утворення, а з іншого – торувати шлях для утвердження у нових глобальних культурних просторах, ми спробували з'ясувати, ознайомившись із досвідом одного із провідних театральних колективів – київського Театру на Подолі. Про інноваційний досвід театру нам вдалося поспілкуватися навесні 2020 року із керівником і головним режисером Театру на Подолі – Віталієм Малаховим. Ця незабутня бесіда сьогодні вже є незабутньою історією Театру на Подолі.

З 2017 року, коли Театр на Подолі оселився в новому приміщенні, сам театр зазнав значних змін, трансформацій і врешті перетворився на один із провідних театральних майданчиків України. Віталій Малахов, засновник, керівник і головний режисер, надзвичайно цінував нове приміщення театру: «Для нас найважливішою подією є те, що з'явилося нове приміщення. Це призвело до повної зміни репертуару, направленості і взагалі – всього. Власне, можна сказати, з'явився новий театр на базі пересувного театру корифеїв, який був до того»¹. Приміщення Театру на Подолі й сьогодні залишається найкраще технічно оснащеним серед усіх театральних майданчиків України. Технічні інновації торкаються можливостей руху і трансформацій сцени, декорацій, світлового та відеографічного оформлення спектаклів. «У нашому театрі – розповідав В. Малахов, – з'явилися можливості застосовувати технічні інновації: з'явилося світло, можливість грати світлом, з'явилася можливість використовувати різні технічні, так би мовити, “забаганки”»². Практично паралельно із переходом до нового приміщення відбувалося запрошення нових, молодих акторів, освоєння нових технологічних можливостей, які давала нова сцена, а відтак і оновлення репертуару. На хвилі такого піднесення через нові можливості та перспективи пандемія стала неабияким викликом і для керівника театру, і для мистецтва загалом. Віталій Малахов щодо цього зауважував:

¹ Розмова з В. Малаховим відбулася навесні 2020 року в межах роботи над науковим дослідженням.

² Там само.

«Знаєш, Бог весь час нам посилає якісь випробування. Я думаю, що пандемія – це значне випробування для цілого людства. Нещодавно подумав, що перший випадок коронавірусу офіційно був зареєстрований 17 грудня 2019 – всього рік тому. Жодна війна протягом всієї історії людства за один рік не змінила людство. У нашому випадку за рік змінилося все – змінилася внутрішня філософія. Ці зміни торкнулися театру також. Актори в цей період самі вирішували, працювати чи ні. І актори, які працювали на сцені, – це хоробрі люди. Не скажу, що герої, але в тому, що вони продовжують грати, хворіють, одужують і знову виходять на сцену, ходять на репетиції, – в цьому є прояв сміливості, проявив відданості своїй справі»¹.

Шукаючи вихід в нових обставинах пандемії, театр спробував такий новітній для себе формат, як вихід в онлайн. Віталій Малахов розцінював таку новацію як своєрідний експеримент, причому доволі успішний, оскільки перетворився у театральний проєкт Наталії Чижової та Даші Малахової «Театр 360 градусів». Ідея поєднати мистецтво та інноваційні технології в нових реаліях життя – це був шлях зберегти театр в умовах карантинних обмежень. Виведення такого давнього і усталеного виду мистецтва – театального мистецтва – в онлайн-простір давало можливість не лише зберегти, а й розширити глядацьку аудиторію, не лише зберегти, а й розвинути театральну індустрію в Україні. Театр онлайн мав шанси спровокувати виникнення нового жанру, який поєднував у собі сценічне та відеографічне мистецтва. Серед інноваційних підходів, що їх впроваджували режисери та продюсери проєкту, було використання декількох камер під час зйомок – це давало можливість глядачеві бачити всі важливі для постановки деталі у різних ракурсах; використання технології фотограмметрії, 3-D анімацію, створену за допомогою сканування акторів, реквізиту, скульптур, декорації, – усе це допомагало вільно працювати з «тілом» актора, не маючи якихось фізичних обмежень, а також «оживляти» предмети для виразності театального дійства. Відтак до спектаклю, відзнятого як кіно, інтегрували 3-D елементи, і це створювало нову, небачену досі в театальному дійстві мистецьку ілюзію, а у глядача – нову емоцію.

Перестороги щодо реалізації проєкту онлайн-театру, без сумніву, були, Адже цінність театального

мистецтва полягає в тому, що сценічне дійство розгортається саме в момент його споглядання, «тут і зараз». І питання про те, чи не завадить відеокамера, кіноекран чи екран комп'ютера/телефону тому емоційному зв'язку між акторами та глядачами, який формується в момент споглядання спектаклю «вживу», чи не втрачається за цими інноваціями сутність театального мистецтва, бентежило творців і продюсерів проєкту. Проте ці перестороги були сформульовані як завдання до вирішення, тому ретельна продуманість кожного руху актора, кожного руху відеокамер, їх ракурс, їх «хореографія» ці упередження спростувала. Проєкт онлайн-театру став успішним і знаковим для сучасної культури і за умов належного фінансування має шанси на життя.

У межах проєкту «Театр 360 градусів» було представлено такі вистави Театру на Подолі, як «Камінний господар» (режисер І. Уривський), «Шинель» (режисерка В. Федотова). Роботу над третьою виставою «VERBA» (режисер С. Маслобойшиков) було зупинено через повномасштабне вторгнення росії. Наразі і сам проєкт призупинено через брак коштів і пріоритетність потреб перемоги у війні.

Завершуючи розмову про сучасний театр в Україні, Віталій Малахов розмірковував про суспільні виклики та їх вплив на особистість, спільноту, театральну зокрема:

«Колись хтось із великих сказав, що будь-яке падіння або удар, стрес – це шанс для відкриття нових можливостей. Я дуже люблю цю історію, тому займу трохи часу і розповім її. У Швеції провели такий експеримент: зібрали двадцять щурів і зробили для них рай. Тобто у щурів було всього достатньо: води, їжі, тепла – ідеальні умови. Приблизно третє покоління щурів, які жили в комфортних умовах, почало мутувати – вони ставали альбіносами. У п'ятого покоління почали виявлятися дивні зміни в поведінці, вони втрачали потребу у продовженні роду. Це правда. В десятому поколінні вони почали вимирати. Про що це свідчить? Якщо не існує проблем, перешкод, істота деградує. Можна ставитись до цього по-різному, але в боротьбі виживає найсильніший. Випробування створюють для українців можливості для постійного розвитку і винахідливості»².

Віталій Малахов належав до таких особистостей в українській культурі, яких не стримували перепони і труднощі. Проблеми, які зустрічав на

¹ Розмова з В. Малаховим відбулася навесні 2020 року в межах роботи над науковим дослідженням.

² Розмова з В. Малаховим відбулася навесні 2020 року в межах роботи над науковим дослідженням.

своєму професійному шляху, сприймав як завдання, що їх потрібно вирішити. Тому і результати його мистецьких проєктів тішитимуть наступні покоління українських театралів.

Як відомо, пандемією не обмежилися виклики для спільноти мистецтва українського театру. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року спричинило черговий колапс, вихід із якого театральні колективи шукали і шукають досі, прикладаючи чимало креативних ідей та зусиль. Завдяки цьому, попри всі труднощі воєнного життя, спостерігаємо театральний «бум» як з боку творців (театрів, постановок, режисерів), так і зростання інтересу до театрального мистецтва з боку реципієнтів, глядачів. Підтвердженням цьому сьогодні є переповнені глядацькі зали, ажіотаж довкола купівлі квитків на вистави, самі театральні постановки, які із популярних перетворюються на легендарні. Така зацікавленість глядача, безперечно, впливає на кількість і якість постановок, і навзаєм, автори спектаклів виховують естетичні смаки глядача.

Театральні репертуари зростають, оновлюються, розширюються у відповідь на запити суспільства. Як зазначає директор і художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка Євген Нищук: «Це правда, великий запит на театр є зараз усюди, і він, хоч як дивно, спричинений війною. Театральні вистави дають живу емоцію акторів, дають сміх і плач, дають усі оті граничні стани, у яких ми зараз живемо, постійно відчуваючи біль, але водночас прагнучи хоч якоїсь радості. Мені здається, через свою живу енергію театр став навіть цікавішим для людей, ніж кіно» (Кошкіна, 2024).

Шалена популярність театрального мистецтва в Україні сьогодні, в часи війни, без сумніву пов'язана з актуалізацією екзистенційних проблем, які постають перед кожною людиною дедалі частіше. Також відомо, що театр – це спосіб «лікування» спільноти від незгод реального життя, можливість зануритися хоч на короткий час у паралельну реальність, відсторонитися від буденних проблем. Окрім цього, мистецтво, театральне особливою мірою, за своєю сутністю здатне об'єднувати, гуртувати спільноту. Як доречно зауважує Світлана Стоян, «можна сказати, що в будь-який час ситуація війни максимально загострює та активізує художню творчість, виводячи її на зовсім інший рівень відображення реальності – як внутрішньої, так і зовнішньої. Окрім візуалізації глибокопсихологічних станів, відображення екзистенційних

переживань, мистецьке життя – особливо сучасне – набуває потужного соціального пафосу, демонструючи творчу співпричетність до загальнонаціонального спротиву, об'єднуючи мистецьку спільноту навколо спільних цілей та ідей визволення від загарбників» (Стоян, 2022, с. 122).

Вочевидь, усі ці фактори в сукупності сприяють вартісності театрального мистецтва для сучасного українського глядача.

Тенденції, які в театральному мистецтві спостерігаємо сьогодні, виявляються в:

- оновленні репертуарів, актуалізації тематики постановок відповідно до запитів доби. Мусимо відзначити факт того, що комедії, які завжди були затребувані в репертуарах, зараз поступаються драматичним постановкам. Це означає, що український глядач приходить до театру не лише, щоб відпочити і розважитися, а й обмірковувати такі болючі сьогодні проблеми війни, вірності й зради, відваги та страху, корупції та чесності, людяності у всіх її проявах;

- зростанні художньої цінності постановок. Це засвідчує не лише український глядач та спільнота критиків, а й міжнародна фахова оцінка. Тут неможливо не пригадати феномен «Конотопської відьми», спектаклю Національного академічного театру імені Івана Франка, який вже другий рік тримає в напрузі українську театральну спільноту і впевнено завойовує європейського глядача у своєму міжнародному турі;

- зростанні нового покоління талановитих, неординарно мислячих, успішних режисерів, як Іван Уривський, Давид Петросян, Максим Голенко, Оксана Дмитрієва, Ростислав Держипільський – постановки яких глибокі за сенсом, естетичні за формою, сучасні у плані застосування творчих методик, формування мистецького нарративу;

- інтересі до українського мистецтва театру з боку іноземних режисерів, сценаристів. До прикладу, в київському Театрі на Подолі за останні два роки поставили свої спектаклі литовська режисерка Андра Кавалаяускайте («Сон в літню ніч»), американський драматург і режисер Річард Нельсон («Тускульські бесіди»); у львівському Національному академічному театрі імені Марії Заньковецької – відомий литовський режисер Оскар Коршуновас («Тартюф»).

Усі ці факти фіксуємо, попри незгоди, які переживає культура і мистецтво в часи воєнного життя. Проблеми з руйнацією низки українських театрів, що опинилися на лінії фронту, переміщення театральних колективів у тил, проблеми із фі-

нансуванням мистецьких проєктів, мобілізацією акторів і режисерів, організацією та проведенням постановок під ворожими обстрілами, на подив і на щастя, не стають на заваді тому, що сьогодні український театр переживає часи свого злету.

Висновки. Історія розвитку українського мистецтва і культури сповнена непростими, часто трагічними подіями та обставинами, які, здавалося б, мусили сповільнювати їх поступ і гальмувати розвиток. Проте досвід останніх десятиліть засвідчує той факт, що культура та мистецтво здатні акумулювати, організовувати свій потенціал саме в кризові часи. На прикладі продюсерських і режисерських рішень (А. Жолдак, В. Малахов, Д. Малахова, Н. Чижова, Є. Нищук, І. Уривський), які приймалися за різних критичних обставин, ми показали успішний досвід українського театру у впровадженні інноваційних підходів, способів і методів творення, які спрацювали на розвиток театру. Слід наголосити, що театральне мистецтво України у вирі викликів не лише зберегло себе, а й стало в авангарді сучасного світового театру, чим засвідчило свою життєстійкість і актуальність. Застосовуючи усі можливі творчі засоби – чи класичні, чи інноваційні, – не зупиняючись перед труднощами і викликами, театри, режисери, актори, продюсери працюють перевершуючи себе. І ця праця вже дає результат і для глядача, і для спільноти, і для мистецтва.

Дана тема дослідження може бути поглиблена в різних аспектах. Зокрема, цікаво розглянути маркетингові підходи, які сприяють успішній реалізації театральної постановки чи загалом діяльності театру. До них належать ефективне використання цифрових технологій і соціальних мереж для популяризації вистав, співпраця з медіа, розробка програм лояльності для глядачів та залучення спонсорів і меценатів. Аналіз цих аспектів дасть змогу окреслити стратегічні інструменти для успішного розвитку театрального мистецтва в сучасних умовах.

Джерела та література

- Варивончик, А. В. (2024). Синтез традиційного дизайну та іновативних Технологій у створенні сучасного театрального простору. *Український мистецтвознавчий дискурс*, 2. С. 33-42. DOI : <https://doi.org/10.32782/uad.2024.2.4>.
- Васильєв, С. (2014). Український театр від Союзу до Майдану. *Сучасне мистецтво*, 10. С. 50-57.
- Вергеліс, О. (2020). Онлайн-революція почалась з Подолу. Леся Українка і Юля Тимошенко на уламках Культури. *Главком*. URL: <https://web.archive.org/web/20210520092649/https://glavcom.ua/country/culture/lesya-ukrajinka-i-yulya-timoshenko-na-ulamkah-kulturi-abo-onlayn-revolyuciya-pochalas-z-podolu-721124.html> (дата звернення 24.11.2024).
- Корнієнко, Н. (2002). Андрій Жолдак та його «Отелло?!». *Театрознавчий часопис «Просценіум»*, 2 (3). С. 35-38.
- Кошкіна, С., & Білаш, К. (2024). Нищук Євген: «Театр зараз став для людей навіть цікавішим, ніж кіно». *LB.ua*. URL: https://lb.ua/culture/2024/05/15/613268_ievgen_nishchuk_teatr_zaraz_stav.html (дата звернення 24.11.2024).
- Кундеревич, О. В., Кириленко, К. М., & Бенюк, О. Б. (2021). Імерсивність як мистецька стратегія початку ХХІ століття (аналіз театрального досвіду та його філософських підвалів). *Вісник КНУКіМ. «Мистецтвознавство»*. Вип. 45. С. 174-182. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.45.2021.247390>
- Стоян, С. (2022). Мистецтво та війна: специфіка художніх трансформацій. *Філософська думка*, № 3. С. 119-124.
- Театр 360 градусів. Серія 4: Сучасні технології та онлайн театр (2020). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bzOLpdkfhZA> (дата звернення 24.11.2024).
- Театр 360 градусів. Серія 1: Як ми це придумали (2020). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jwLYCS4Shck&list=PLgUjX4pOrRS0rPb9CUkBeua7uvVi5qPsR&index=3> (дата звернення 24.11.2024).
- Театр 360 градусів. Серія 10: Як український театр підкорює кіноекрани (2020). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3EucHvyHZwE> (дата звернення 24.11.2024).
- Трач, Ю. В. (2020). *Новітні технології у сучасному мистецтві. Сценічне мистецтво: творчі надбання та інноваційні процеси*. II Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та магістрантів; Київ, Україна. С. 11-16. URL: http://knukim.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/07/conference_2020_zmist.pdf
- Ярушевська, А. (2021). Малахов Віталій: «Театр на Подолі – сучасний театр, тому я запрошую молодих режисерів». URL: <https://web.archive.org/web/20210801151627/https://theatre.love/blog/vitaliy-malahov-teatr-na-podoli-suchasniy-teatr-tomu-ya-zaproshtuyu-molodih-rezhiseriv/> (дата звернення 24.11.2024).
- Iudova-Romanova, K., Humenyuk, T., Horevalov, S., Honcharuk, S., & Mykhalov, V. (2023). Virtual Reality in Contemporary Theatre. *ACM Journal on Computing and Cultural Heritage*, Nr 15 (4). Art.75. P. 1-11. URL: <https://doi.org/10.1145/35240>

References

- Varyvonchuk, A. V. (2024). Syntez tradytsiinoho dyzainu ta inovatsiinykh tekhnolohii u stvorenni suchasnoho teatralnoho prostoru [Synthesis of traditional design and innovative technologies in creating a modern theater space]. *Ukrainian Art Discourse*. Vyp. 2. S. 33-42. [in Ukrainian]
- Vasyliiev, S. (2014). Ukrainskyi teatr vid Soiuzu do Maidanu [Ukrainian theater from the USSR to Maidan]. *Modern Art*. Vyp. 10. S. 50-57. [in Ukrainian]
- Verhelis, O. (2020). Onlain-revoliutsiia pochalas z Podolu. Lesia Ukrainka i Yulia Tymoshenko na ulamkakh Kultury [The online revolution started with Podil. Lesya Ukrainka and Yulia Tymoshenko on the ruins of Culture]. *Glavcom*. URL: <https://web.archive.org/web/20210520092649/https://glavcom.ua/country/culture/lesya-ukrajinka-i-yulya-tymoshenko-na-ulamkakh-kulturi-abo-onlayn-revoluciya-pochalas-z-podolu-721124.html> [in Ukrainian]
- Korniienko, N. (2002). Andrii Zholdak ta yoho «Othello?!» [Andrii Zholdak and his 'Othello?!']. *Theater magazine «Proscenium»*. Vyp. 2. S. 36. [in Ukrainian]
- Koshkina, S. & Bilash, K. (2024). Nyshchuk Yevhen: «Teatr zaraz stav dlia liudei navit tsikavishym, nizh kino» [Nyshchuk Yevhen: 'Theatre has now become even more interesting for people than cinema']. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/culture/2024/05/15/613268_ievgen_nyshchuk_tetr_zaraz_stav.html [in Ukrainian]
- Kunderevych, O. V., Kyrylenko, K. M., & Beniuk, O. B. (2021). Imersyvnist yak mystetska stratehiia pochatku XXI stolittia (analiz teatralnoho dosvidu ta yoho filosofskykh pidvalyn) [Imersiveness as the twenty-first-century art strategy (analysis of theatre experience and its philosophical bases)]. *Bulletin of KNUKiM. Series in Arts*. Vyp. 45. S. 174-182. [in Ukrainian]
- Stoian, S. (2022). Mystetstvo ta viina: spetsyfika khudozhnikh transformatsii [Art and War: Specifics of Artistic Transformations]. *Philosophical Thought*. Vyp. 3. S. 119-124. [in Ukrainian]
- Teatr 360 hradusiv. Serii 4: Suchasni tekhnolohii ta onlain teatr [360 Degree Theater. Episode 4: Modern Technologies and Online Theater] (2020). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bzOLpdkfhZA> [in Ukrainian]
- Teatr 360 hradusiv. Serii 1: Yak my tse pryduamy [360 Degree Theater. Episode 1: How We Made It] (2020). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-jwLYCS4Shck&list=PLgUjX4pOrRS0rPb9CUkBeua7uvVi5qPsR&index=3> [in Ukrainian]
- Teatr 360 hradusiv. Serii 10: Yak ukrainskyi teatr pidkoriaie kinoekrany [360 Degree Theater. Episode 10: How Ukrainian theater conquers movie screens] (2020). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3EuchHvy-HZwE> [in Ukrainian]
- Trach, Y. V. (2020). The latest technologies in modern art. Materials of II All-Ukrainian scientific conference of professors, teaching staff, doctoral students, postgraduate students and master's students 'Performing Arts: Creative Achievements and Innovative Processes'; Kyiv, Ukraine. S. 11-16. URL: http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/conference_2020_zmist.pdf [in Ukrainian]
- Yarushevska, A. (2021). Malakhov Vitalii: «Teatr na Podoli – suchasnyi teatr, tomu ya zaproshuii molodykh rezhyseriv» [Malakhov Vitalii: 'The Theater on Podil is a modern theater, so I invite young directors']. URL: <https://web.archive.org/web/20210801151627/https://theatre.love/blog/vitaliy-malahov-teatr-na-podoli-suchasnyi-teatr-tomu-ya-zaproshuyi-molodih-rezhiseriv/> [in Ukrainian]
- Iudova-Romanova, K., Humenyuk, T., Horevalov, S., Honcharuk, S. & Mykhalov, V. (2023). Virtual Reality in Contemporary Theatre. *ACM Journal on Computing and Cultural Heritage*. Vol. 15 (4), Art. 75. S. 1-11. <https://doi.org/10.1145/35240>

Bogdan-Gordii Beniuk

Ukrainian theater projects in times of social crises: creativity and innovation as a path to development

Abstract. The *purpose* of the article is to study the phenomenon of the actualization of theatrical art in periods of social challenges and disagreements, and to identify innovative approaches and methods to be used by theater producers and directors to solve problems of theatrical art and its development, using the example of Ukrainian theater since the restoration of independence over the past three decades. The article uses the *methodology* of analytical, descriptive and comparative research. The *scientific novelty* of the article is in demonstrating the connection between a social crisis and the increase of theatrical art as a response to the problems of the day; in the study of theatrical projects that are significant for the development of Ukrainian theater, whose innovative approaches have become a guarantee of success and cultural significance. In the *Conclusion* is stated that theatrical art is one of the most sensitively connected with the community that unites and organizes itself in times of internal and external challenges. Theatrical art reflects the problems of the community, helps to find adequate solutions for them, unites people around common ideas and values. Theatrical art, especially in times of social crises, must be flexible, creative, innovative, ready to respond the needs of the time, because as experience shows, this is the way for development.

Keywords: innovative approaches in the art of theater, modern theater, online theater, social nature of art, art and war.